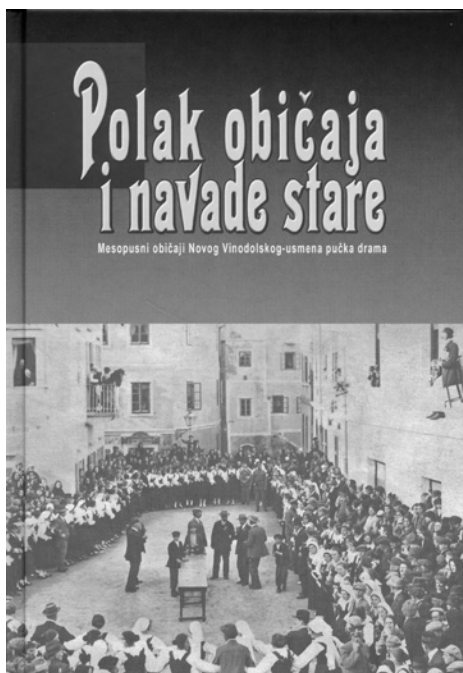

Prof. dr. sc. Branko Blažević,
redovni profesor na Fakultetu za menadžment u turizmu
i ugostiteljstvu u Opatiji, Novi Vinodolski

Prikaz knjige:
POLAK OBIČAJA I NAVADE STARE,
Mesopusni običaji Novog Vinodolskog
– usmena pučka drama,
Katedra čakavskog sabora Novljansko kolo,
Novi Vinodolski, 2012.

Predsjedništvo Katedre čakavskog sabora *Novljansko kolo* je pred četiri godine prihvatilo ideju o izdavanju knjige na temu novljanskih mesopusnih narodnih običaja. Svrha ovakvog jednog ambicioznog plana bila je ideja da se na jednom mjestu opiše novljanske narodne običaje. Knjiga nosi naziv *Polak običaja i navade stare* – Mesopusni običaji Novog Vinodolskog – usmena pučka drama. Ono što se nalazilo na mnogim mjestima u različitim izdavačkim oblicima sada je sakupljeno na jednom mjestu, gdje je dat prikaz cijelog novljanskog običaja kao primjer najpotpunije sačuvane usmene narodne drame u Hrvatskoj.

Identitet Novog Vinodolskog i Novljana prepoznatljiv je nedvojbeno, između ostalog, po Vinodolskom zakonu, slavnim novljanskim i hrvatskim književnicima Mažuranićima i zavidnoj turističkoj dimenziji Novog. No, nekako posebno je prepoznatljiv, i na određeni izazovan način najživopisnije i

najzanimljivije, po novljanskom mesopustu i slikovitim i bogatim novljanskim narodnim običajima, u prvom redu po čuvenom novljanskom narodnom kolu, u kojem se pjevanjem, igranjem i slušanjem narodnih pjesama stvara prijemčiv psihološki dodir Novljana s njihovom slavnom prošalošću i borbom za slobodu.

Cilj ove knjige je zabilježiti i osvijetliti s različitih aspekata (kulturnog, povijesnog, etnološkog, muzikološkog, političkog) mesopusne običaje Novog Vinodolskog te sve to predložiti kao temeljna i druga praktična i aplikativna znanja koja bi mogla poslužiti kao svojevrsan stručni priručnik s vrijednim uputstvima za sve sudionike održavanja mesopusnog ceremonijala. To se odnosi na detaljan opis ženske i muške narodne nošnje, novljanskih narodnih pjesama koje se pjevaju ne samo u kolu već i u takvim prilikama, sopnji i sopilama, opis mesopustara i njihovih obveza i izgleda te još mnogo toga što je manje poznato novim i nadolazećim generacijama.

Međutim, još je nešto bio cilj, ili *zadnja namjera* cijelog projekta, a koji je upravo zahvaljujući ovoj knjizi već i realiziran. To je bila želja da kompetentna tijela Republike Hrvatske donesu odluku o proglašavanju novljanskog mesopusnog narodnog običaja i novljanskog kola, kao izvorno sačuvane usmene pučke drame, spomenikom kulture! Na taj se način dalo cijeloj novljanskoj tradiciji dostojno mjesto i zaštita za buduće naraštaje na najbolji mogući način, kao pravi i izuzetno vrijedan spomenik jedne jedinstvene tradicije.

Svi ti narodni običaji ostaci su starog, poganskog kulta kojim se slavio dolazak proljeća i njegov trijumf nad svladanom i protjeranom zimom. Stoga su ti običaji veoma prošireni ne samo po našim krajevima nego i po cijeloj Europi. Međutim, posebnu notu novljanskom mesopustu daje cjelina sačuvane pučke drame i kolo u kojem se pjevaju junačke pjesme. Time dobiva taj internacionalni običaj vrlo originalni i posve nacionalni karakter.

Knjiga je napisana na 304 stranice teksta i ilustrirana bogatim fundusom fotografija koje prate tekstulani dio knjige. Struktura knjige podređena je samom naslovu i spomenutom cilju. Tako se knjiga sastoji, osim uvoda, od osam poglavlja. U uvodu se daje sinteza mesopusnih narodnih običaja Novog Vinodolskog, s kratkim osvrtom na svrhu i cilj izdavanja knjige o mesopusnim običajima kao usmenoj pučkoj drami, o anatomiji karnevala te o Novom Vinodolskom i Novljanima u novljanskom mesopustu s povijesnog, kulturološkog, etnološkog, muzikološkog i političkog aspekta.

Cijela knjiga je postavljena i strukturirana kao pučka drama s osnovnim elementima drame, a to su: mjesto i vrijeme održavanja usmene pučke drame, njena radnja (prikaz novljanskih narodnih običaja koji se događaju u vrijeme mesopusta), glumci akteri (mesopustari, sudionici novljanskog kola, mlada mesopustova, sprovod mesopustu), glazba, ples i instrumenti (novljanske

narodne pjesme, novljanski narodni instrumenti – sopile i sopnja te melodije, ritam i vrste koraka u novljanskom kolu) i konačno kostimografija (kroz opise novljanske narodne nošnje, muške i ženske te detaljan opis svih sudionika mesopusne povorke).

Prvi dio knjige sadrži mjesto i vrijeme održavanje ove usmene pučke drame, koja se izvodi pod otvorenim nebom po cijelom gradu, posebno u starom gradu, s precizno definiranim sadržajem, vremenom i prostorom održavanja.

U drugom dijelu knjige dat je prikaz radnje, tj. novljanskih narodnih običaja za vrijeme mesopusta kroz opis pučke drame od *prvog četvrtka do čiste srede*. Tu su detaljno opisane sve aktivnosti i radnje kroz opise prvog, drugog i trećeg *napovidanja dovčen i dovican, mlade mesopustove, kršćenja mesopusta, mesopusne nedilje, pondiljka i utorka, srede mesopusne*, tj. *sprogoda mesopustu* i konačno *mesopustarske i pivačke vičere*.

Treći dio opisuje detaljno aktere (glumce), tj. sudionike *novljanskoga kola, pivače novljanskoga kola*, s popisom svih dosadašnjih poznatih *pivača od kola*. Dat je opis mesopustara kroz opis svih sudionika mesopustarske povorke s mesopustarskim *instrumentima*, kao i detaljan opis kretanja mesopustara po gradu za vrijeme mesopusnih dana. U ovom poglavlju obrađen je i *žitak mesopusta* kao dio pučke drame kroz čitače žitka i ostale sudionike. Dat je i popis svih žitaka sakupljenih od 1862. godine do danas. Detaljno su opisani sudionici mlade mesopustove kao i sprovađa mesopustu.

Četvrti dio bavi se glazbom, plesom i instrumentima u narodnoj drami s posebnom i detaljnom obradom sopila kao izvornog novljanskog narodnog instrumenta. Novljanskim narodnim pjesmama posvećen je izuzetno važan dio koji se odnosi na netemperirano pjevanje, dok je upućivanje na knjigu pjesama pod nazivom *Pisme od kola i druge narodne pisme* iz 1977. godine samo pozivanje na pravi izvor, bez kojeg bi provođenje pučke drame praktično u budućnosti postalo nemoguće. U ovom dijelu rada obrađeni su i novljanski sopci, iako bi oni po prirodi stvari također pripadali u poglavlje koje obrađuje glumce (izvođače), ali su oni iz praktičnih razloga našli mjesto u ovom poglavlju. I konačno, obrađeno je područje melodije, ritma i vrste koraka u Novljanskom kolu.

Peti dio knjige bavi se kostimografijom, odnosno novljanskom narodnom nošnjom kroz detaljne opise i slikovne priloge ženske i muške narodne nošnje, opise pokrivanja *rupca*, opise *župice, kotige* i brojnih detalja novljanske životopisne, bogate narodne nošnje.

U šestom djelu knjige obrađeno je sve ono što su i kako su pjesnici doživljavali novljanski mesopust, da bi se u zadnjem, sedmom poglavlju na neki način ostavilo u nasljeđe obveza očuvanja i održavanja kulturnog naslijeđa Novog Vinodolskog kroz institucije grada Novog Vinodolskog. Novljanski narodni običaji za vrijeme mesopusta bili su i ostaju najvažniji dio novljan-

skog identiteta odnosno identiteta grada Novog Vinodolskog i svih onih koji u njemu žive.

Osmi dio sadrži kazalo pojmova čakavskih domaćih izraza vezanih uz cijeli običaj. Jedan od bisera ove knjige vezan je za starinske novljanske pjesme koje su sve zabilježene i objavljene u *Spomen-knjizi Narodne čitaonice* iz 1977. godine, dok su tonski zapisi, snimljeni na magnetofonskim vrpcama sedamdesetih godina prošlog stoljeća, do današnjeg dana ostali neobjavljeni. I ovoga puta, zahvaljujući maestru Dušanu Prašelj i Katedri čakavskog sabora *Novljansko kolo*, uspješno su presnimljene sve pjesme s tih starih magnetofonskih vrpca na CD koji se nalazi u prilogu knjige. Tako su ti stari originalni muški i ženski glasovi domaćih pjevača, koji pjevaju originalne novljanske netenperirane pjesme, dočekali da se konačno povežu u jedinstvenu cjelinu teksta, notnog i tonskog zapisa. Knjiga sadrži i pojmovnik, popis literature, kao i sažetak na engleskom jeziku.

Autori u ovoj monografiji su ne samo živući i dugogodišnji sudionici svih ovih pučkih događanja već i istaknuti kulturni i javni djelatnici Novog Vinodolskog, poput pokojnih dr. Milutina Mažuranića, prof. dr. sc. Dragomira Babića, Jose Sokolića-Kozarića, Davorina Ježića i drugih čije smo tekstove objavljene na drugim mjestima koristili u ovom radu uredno se pozivajući na izvor.

Od istaknutih domaćih i vanjskih stručnjaka i znanstvenika recenzenti knjige su gospodin Srećko Kabalin, maestro Dušan Prašelj, akademik prof. dr. sc. Petar Strčić i mr. sc. Branko Kukurin. Najveći teret pisanja podnijeli su naši domaći autori poput Miljenka Žanića, Srećka Kabalina, Bojana Zoričića, Karmen Butorac, Mire Blažević, Drage Žanića, Fedora Mudrovčića, Franje Deranje, Nikice Piškulića – *Juraša*, Jose Šamanića, Dušanke Piškulić, Đurđice Krišković i Branka Blaževića. U sadržaju rada na početku knjige označeni su autori uz radove na koje se odnosi njihov doprinos u ovoj knjizi.

Želimo istaknuti da je knjiga pisana na štokavštini, uz obavezne novljanske čakavske izraze koji su zadržani u knjizi u izvornom obliku. Knjizi posebnu težinu daju ilustrirani tekstovi s fotografijama koje prate deskriptivni dio knjige, iz arhive Ivana Balaževića, Branka Kukurina i Fedora Mudrovčića u obradi Ivana Balaževića, Fedora Mudrovčića i Branka Blaževića.

Knjigu je uredio uređivački odbor u sastavu: Ivan Balažević, Branko Blažević, Franjo Butorac, Fedor Mudrovčić, Bojan Zoričić i Miljenko Žanić. Kao glavni urednik i redaktor knjige javlja se Branko Blažević, uz napomenu, da je knjiga istinski rezultat timskog rada koji je u svojoj pripremi trajao nekoliko godina.